

Suomalaiset sukunimet

Kielineuvoston kieliseminaari

31.3.2023

Petra Saarnisto

petra.saarnisto@kotus.fi

Esityksen sisältö

1. Mikä on sukunimi?
2. Suomalaisten sukunimien alkuperä
3. Sukunimiä koskevat lait Suomessa
4. Yleisimmät suomalaiset sukunimet Suomessa ja Ruotsissa

Nimitaulu Helsingistä 1970-luvulta.
Kuva: Simo Rista. Helsingin kaupunginmuseo.

Mikä on sukunimi?

Sirkka Paikkala 2004:

”Sukunimi on sellainen lisänimi, joka kuuluu nimisysteemiin, jossa nimellä on tarkoitus osoittaa nimenkantajan kuuluvan tiettyyn sukuun.”

Nimistöntutkimuksen perusteet 2008:

”suvussa tiettyjen sääntöjen mukaan periytyvä tai periytyväksi tarkoitettu lisänimi”

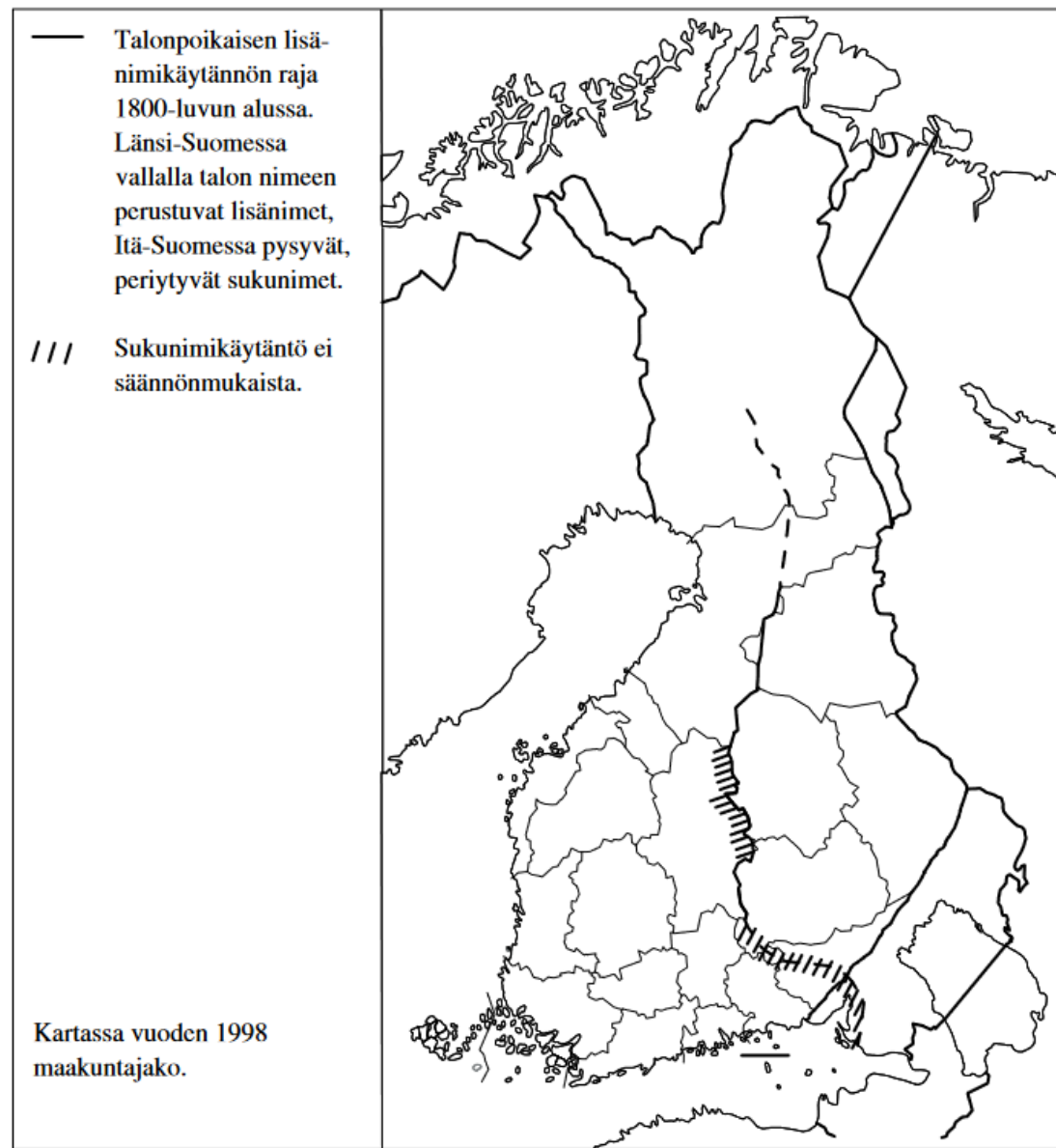

Kuva: Suvi Syrjänen, Kotus.

Itä ja länsi 1800-luvun alussa

- jako itä- ja länsisuomalaiseen nimiperinteeseen
- itäsuomalaisilla satoja vuosia vanhat sukunimet
- länsisuomalaisella maalaisväestöllä erilaisia lisänimiä mutta ei periytyviä sukunimiä
- Länsi-Suomessakin kuitenkin esimerkiksi aatellisilla sukunimet

Kuva: Sirkka Paikkalan väitöskirja *Se tavallinen Virtanen* (2004).

Itäsuomalaiset talonpoikaisnimet

- jo 1500-luvulla laajalle levinneitä
- usein *-nen*-loppuisia

Esimerkkejä:

- Hyvä > Hyvönen, Mielikkä > Mielikäinen
- Heikki > Heikkinen, Herman > Hermunen, Kauppi > Kauppinen, Sergei > Sirkiä
- Seppänen, Suutari
- Hämäläinen, Ruotsalainen
- Paksujalka > Jalkanen, Mustaparta > Partanen
- Hirvonen, Häkkinen, Kokko, Repo

Kaskea sytytetään. Kuva: Ahti Rytönen. Museovirasto, Kansatieteen kuvakokoelma.

Aatelisnimet

Von Haartman

Von Haartman suvun vaakuna. Kuva: Laurikainen. Wikimedia Commons.

- Ritarihuone järjestäytyi 1626
- nimet yleensä ruotsin- tai vieraskielisiä
- usein etuliite *von*, *af* tai *de* ja perintötilan tai läänityksen nimi tai nimen aihe vaakunakilvestä

Esimerkkejä:

- von Frenckell, af Heurlin, de la Chapelle, Horn
- Yrjö-Koskinen, Wuorenheimo, Soisalon-Soininen

Oppineisto- eli sivistyneistönimet

- 1500-luvulta lähtien opintielle lähtevät ottivat lisänimekseen
- sisälsivät usein latinan (*-us, -ius, -ensis*) ja kreikan (*-ander*) päätteitä
- viittaus kantajan sukuun tai kotiseutuun

Esimerkkejä:

- Alander (Ahvenanmaalta)
- Carelius (Karjalasta)
- Korhonius (< Korhonen)
- Argillander (Savisaaren talosta, latinan *argilla* 'savi')
- Calamnius (Kalajoelta, latinan *amnis* 'joki')

Ilmari Calamnius, myöh. Kianto.
Kuva: Daniel Nyblin. Museovirasto,
Historian kuvakokoelma.

Porvaris- ja käsityöläisnimet

Räätälin työvälineitä. Kuva: Esa Kahila.
Museovirasto, Historian kuvakokoelma.

- porvarit 1600-luvulta alkaen, käsityöläiset 1700-luvulta
- ruotsinkielisiä
- luontoaiheisia
- kaksiosaisia

Esimerkkejä:

- Björklund, Blomstrand, Dahlbeck, Forsvik, Hornborg, Lindqvist, Lundberg, Lönnberg, Rosendahl, Stenberg, Sundqvist, Vikman

Sotilasnimet

Sotilas 1700-luvun univormussa.
Kuva: Museovirasto, Historian
kuvakokoelma, Enckellin
kokoelma.

- 1600-luvun lopulta lähtien katselmusrulliin lisänimet
- ns. tyypilliset sotilasnimet ruotsinkielisiä ja lyhyitä
- nimien aiheet
 - luonnosta: Blom, Sten, Svan
 - väreistä: Grön
 - sotilaan ominaisuuksista: Lång
 - sotilassanastosta: Ståhl
- 1800-luvun puolivälistä alkaen myös suomenkielisiä nimiä: Into, Kuula, Luoti, Niemi

Talonnimet

- ”Talo nimensä pittää, vaikka mistä asukas tulee.” (Nivala)
- talonnimiä sittemmin otettu sukunimiksi

Esimerkkejä:

- Mattila, Jukola, Pentti
- Mylläri, Seppä
- Hirvikoski, Koivuniemi
- Mäkelä, Alatalo, Ranta-Pekkala
- Onnela, Rauhala

Mäki-Heikkilän väkeä talonsa pihalla Nurmijärven Palojoella 1913. Kuva: Nurmijärven museon kuvaarkisto.

Patronyymit ja matronyymit

torp. Adam Simonss.

torp. Carl Mårtenss.

torp. Eric Ericss.

torp. Thomas Thomass.

torp. Johan Simonss.

torp. Simon Henricss.

måg. Matts Jöranss.

bd. Michel Michelss.

drg. Eric Henricss.

s.v.drg. Eric Josephss.

inh. Jöran Ericss.

Måg. Anders Anderss.

nybygg. Henr. Henricss.

bd. Henric Simonss.

bd. Gabriel Fredricss.

Janakkalassa 1800-luvulla
kastettujen isiä. Kuvakaappaus
Suomen sukututkimusseuran
Hiski-tietokannasta.

- isän tai äidin nimestä muodostettuja, *son/poika-* ja *dotter/tytär-*loppuisia
 - Mattsson, Matinpoika
 - Thomassdotter, Tuomaantytär
 - Lisasson, Liisanpoika
 - Britasdotter, Riitantytär
- käytössä lähinnä asiakirjoissa
- sukunimiksi otettu erityisesti *son-*loppuisia

Otetut ja suomalaistetut nimet

- 1800-luvun puolivälistä alkaen sukunimettömille sukunimet
- yleensä talonnimi tai kokonaan uusi nimi
- 1900-luvun alusta nimien suomalaistaminen

Esimerkkejä:

- Virtanen, Mäkinen, Kuusinen
- Laine, Koivu, Niemi
- Nurmio, Tammisto, Saarikko, Sinisalo

Sukunimien suomalaistamisliikkeen toimisto Vanhalla ylioppilastalolla 1906. Kuva: Museovirasto, Historian kuvakokoelma.

Sukunimilait

- ensimmäinen sukunimilaki voimaan 1921: kaikilla oltava sukunimi
- avioliittolaki 1929: vaimon otettava miehensä sukunimi
- sukunimilaki 1985: vaimo saa pitää oman nimensä, mies voi ottaa vaimon nimen, lapsille voi antaa äidin sukunimen
- nykyinen etu- ja sukunimilaki voimaan 2019: sukunimiyhdistelmä sallittu kaikille, myös lapsille ja naimattomille

Kuva: Henna Leskelä, Kotus.

Yleisimmät sukunimet Suomessa

1. Korhonen	11. Lehtonen
2. Virtanen	12. Lehtinen
3. Mäkinen	13. Saarinen
4. Nieminen	14. Salminen
5. Mäkelä	15. Heinonen
6. Hämäläinen	16. Niemi
7. Laine	17. Heikkilä
8. Heikkinen	18. Kinnunen
9. Koskinen	19. Salonen
10. Järvinen	20. Turunen

Lähde: Digi- ja väestötietovirasto 2.2.2023.

Suomenkieliset sukunimet Ruotsissa

1. Niemi	11. Virtanen
2. Aho	12. Kangas
3. Laine	13. Heikkinen
4. Lahti	14. Karjalainen
5. Kinnunen	15. Ojala
6. Mäkinen	16. Nieminen
7. Anttila	17. Lantto
8. Korhonen	18. Mäkelä
9. Lehto	19. Heinonen
10. Rova	20. Salo

Lähde: Märit Frändén 2020: Se
tavallinen Niemi – Finskspråkiga
efternamn i Sverige.

Suomenkieliset sukunimet Norrbottenin läänissä

1. Niemi	11. Palo
2. Rova	12. Lehto
3. Lantto	13. Oja
4. Kemi	14. Hannu
5. Mäki	15. Juntti
6. Lahti	16. Waara
7. Kero	17. Jatko
8. Töyrä	18. Keskitalo
9. Uusitalo	19. Ylipää
10. Niva	20. Alatalo

Lähde: Märta Frändén 2020: Se
tavallinen Niemi – Finskspråkiga
efternamn i Sverige.

Aiheesta lisää

- Pirjo Mikkonen & Sirkka Paikkala 2000: *Sukunimet*
- Sirkka Paikkala 2004: Se tavallinen Virtanen <https://www.kielikello.fi/-/se-tavallinen-virtanen>
- Sirkka Paikkala 2006: Snellmanin 100-vuotispäivä ja sukunimien suomalaistaminen [https://www.kotus.fi/nyt/kolumnit_artikkelit_ja_esitelmat/kielipakina_\(2006_2009\)/snellmanin_100-vuotispaiiva_ja_sukunimien_suomalaistaminen](https://www.kotus.fi/nyt/kolumnit_artikkelit_ja_esitelmat/kielipakina_(2006_2009)/snellmanin_100-vuotispaiiva_ja_sukunimien_suomalaistaminen)
- Petra Saarnisto 2020: Itä- ja länsisuomalaiset sukunimet <https://www.kielikello.fi/-/ita-ja-lansisuomalaiset-sukunimet>
- Petra Saarnisto 2020: Esiäitejä Aholattaresta Tyrvättäreen https://www.kotus.fi/nyt/kotus-blogi/nimien_viemaa/esiaiteja_aholattaresta_tyrvattareen.33494.blog
- Petra Saarnisto 2021: Miksi Heikkisessä on *-nen* ja Mattilassa *-la*? <https://www.kielikello.fi/-/miksi-heikkisessa-on-nen-ja-mattilassa-la->
- Petra Saarnisto 2021: Hirvonen, Härkönen, Kokko ja moni muu <https://www.kielikello.fi/-/hirvonen-harkonen-kokko-ja-moni-muu>
- Petra Saarnisto 2022: Pohjoismaiset henkilönnimikäytännöt – yhtäläisyyksiä ja eroja <https://www.kielikello.fi/-/pohjoismaiset-henkilonnimikaytannot>
- Petra Saarnisto 2023: Havaintoja uudissukunimien sanastosta ja rakenteesta <https://www.kielikello.fi/-/uudissukunimien-sanastosta-ja-rakenteesta>
- Märit Frändén 2022: När namnen gläntar på demografins dörr – Två skikt av finskspråkiga efternamn i Sverige <https://www.nordicsocioonomastics.org/nar-namnen-glantar-pa-demografins-dorr/>

Kiitos!

